

ОРГАНИЗАЦИЈА ИНЖЕЊЕРА И ТЕХНИЧАРА БЕОГРАДА У СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

Активности у оквиру јединственог народноослободилачког фронта

Већ 4. новембра 1944. године уследила је акција иницијативне групе за организовање инжењера и техничара у оквиру Народноослободилачког фронта. (Сачуван је први писани докуменат предат председнику Народноослободилачког фронта Србије, другу Петру Стамболићу. Њега су потписали у име иницијативне групе инжењера и архитеката, поред аутора — др инж. арх. Бранко Максимовић, грађ. инж. Радован Ружић, грађ. инж. Спира Бошковић, инж. арх. Анте Лоренцин). Једанаестог новембра одржан је општи скуп преко 1.500 инжењера и техничара (у Дому инжењера и техничара у Београду) на коме је основан Јединствени народноослободилачки фронт инжењера, архитеката и техничара. У име иницијативне групе скуп је отворио уводним говором инж. арх. Хранислав Стојановић, затим је говорио Мијалко Тодоровић.

На крају овог великог манифестационо-оснивачког скупа прихваћени су следећи задаци Јединственог народноослободилачког фронта инжењера, архитеката и техничара (ЈНОФ — ИАТ):

1) да све родољубиве и исправне техничке снаге стави на располагање Народноослободилачкој војсци ради даљег вођења ослободилачког рата;

2) да све такве снаге стави на располагање Народноослободилачком фронту ради изградње и подизања разрушене земље и економског подизања народа;

3) да при стварању техничког организма наше земље и правног функционисања његовог узме активног учешћа, почев од организовања основних техничких јединица, па до остварења новог техничког и економског плана наше земље;

4) да помогне инжењере и техничаре у њиховој стручној изградњи и уздизању.

На челу организације је био Одбор ЈНОФ—ИАТ. Рад организације се протезао по читавој ослобођеној територији земље, са седиштем, тежиштем рада и главним акцијама у Београду. Ради лакшег рада, специјално на стручном пољу, организовани су пододбори по струкама: хемичара и технолога, инжењера и техничара архитектонске струке, пододбор грађевинских и геодетских инжењера и техничара и геометара, инжењера и техничара шумарства, машинских и електротехничких инжењера и техничара, пододбор хидротехничара, пододбор агронома, пододбор рудара и пододбор аеронаутичара.

Овако постављен, организационо и садржајно, рад ЈНОФ—ИАТ наишао је на велико ангажовање инжењера и техничара с једне стране, и на пуну подршку народних власти с друге стране. У томе раду учествовали су најшири слојеви инжењера и техничара, као појединци и кроз организације или установе у којима су били запослени. (У ствари, суштински су стручно-техничке организације и установе биле неке врсте колективних чланова. То се није манифестовало кроз формално учлањивање, већ кроз конкретан садржај рада). Тако су поједини чланови ЈНОФ — ИАТ-а учествовали у даљим борбама за ослобођење земље, као борци Народноослободилачке војске: други су радили као стручњаци у инжењерским бригадама, организовали и водили обнову порушених мостова, путева и других значајних објеката у непосредној близини фронта, потребних за брзо и успешно вођење рата. За ефикасну помоћ фронту, они су учествовали и у оспособљавању за рад и у обнови оштећене или разорене индустрије. Какву је ширину добио тај рад, колико је он задовољавао потребе, показује и чињеница да ни у тим данима када је још

трајао рат, када су биле нужне и формално мобилизационе мере цивила — инжењери и техничари нису били цивилно мобилисани. Радећи на ослобођеној територији, помажући и активно учествујући у даљим борбама за ослобођење земље — са организационим центром у Београду ЈНОФ — ИАТ формирао је и многе добровољне екипе београдских инжењера и техничара за помоћ појединим градовима и местима којима је она била преко потребна. Примера ради се наводе такве екипе за Чачак, Краљево и Ужице.

Једна од значајних и карактеристичних акција за то време у Београду била је акција „десет радних дана“ на рашчишћавању, обезбеђењу и заштити индивидуалних, јавних и индустријских зграда. У тој акцији ЈНОФ — ИАТ у којој су масовно, организовано и плански, учествовали инжењери и техничари (међу којима бројно и стари људи, професори универзитета, научни радници) — активно је учествовало и грађанство, а нарочито омладина. Дајући акцији такмичарски и шири културни, друштвено-политички и хуманитарни карактер, у току ових десет радних дана ЈНОФ — ИАТ је организовао (пored рада на рашчишћавању и оспособљавању делова града...) и културно-политичку манифестацију на Коларчевом народном универзитету за учеснике такмичења, две културно-уметничке приредбе (са уметничким актерима инжењерима и техничарима) за помоћ пострадалим крајевима земље и рањеницима НОБ-а; даље је одржан велики број састанака са рефератима о народноослободилачкој борби и њеним тековинама, о Народноослободилачком фронту, о улози и задацима инжењера и техничара у НОФ-у и обнови земље.

Од осталих области рада и акција ЈНОФ — ИАТ помињемо:

— рад на организовању обнове фабрике хартије „Вапа“ у Београду;

— кампању скупљања стакла, хартије и старих метала као сировина за одговарајуће индустрије;

— рад на оспособљавању завода за депедикулацију;

— оспособљавање фабрике „Беометал“;

— оправку машинског постројења фабрике „Микрон“;

— оправку машинског постројења градског породилишта;

— помагање у организовању радова на железничком савском мосту у Београду;

— стручни преглед великог броја фабрика, према захтеву народноослободилачких власти; итд.

Од изузетног стручног и друштвеног значаја било је:

— организовање и спровођење „Урбанистичког курса“ (који је припремио урбанистичке кадрове за стручни планерско-просторни приступ у обнови широм земље);

— држање стручних предавања у вези са обновом земље;

— израда предлога за организовање појединих стручних органа народне власти;

— израда упутстава и типских пројеката за рад при обнови и изградњи објеката у појединим деловима земље;

— обрада предлога за програме наставе и организацију техничких факултета;

— иницирање и других конкретних стручних акција, као конкурса за идејно решење гробља палих црвеноармејаца у Београду; итд.

Организација инжењера и техничара у оквиру ЈСРНЈ

ЈНОФ — ИАТ је престао са радом маја 1945. године. У то време је Одбор ЈНОФ — ИАТ донео одлуку, у складу са престанком рада фронтова по струкама, да се инжењери и техничари организују у оквиру ЈСРНЈ. Више услова је диктирало потребу за организовањем стручног рада инжењера и техничара у оквиру ЈСРНЈ:

поједине области наше земље ослобађане су у разним временским размацима; наравно да су били различити услови рада, као и задаци, који су се стављали пред техничке стручњаке у тим областима; Јединствени синдикати радника и намештеника Југославије су, као организација, обухватили највећи број инжењера и техничара, око 90%; они су омогућавали стручни рад своје чланству, јер су себи у задатак поставили и организовање секција по професијама, које ће се бавити искључиво питањима своје струке и стручно-научним усавршавањем. Ослањање на једну овакву организацију, као што су били ЈСРНЈ, било је врло корисно за извршавање наредних задатака који су се постављали пред инжењере и техничаре.

Као што је познато, 25. I 1945. г. поред осталих синдикалних савеза основан је и Савез интелектуалних радника и државних службеника Југославије. Већ 12. III 1945. г.

Inicijativna grupa inženjera i arhitekata koji stoje na liniji narodno-oslobodilačkog fronta postavila je svbi zadatak da okupi i organizuje sve redeljive i ispravne tehničke snage zemlje sa sledećim ciljem:

1. Da sve takve tehničke snage stavi na raspoloženje Narodno-oslobodilačkoj vojsci radi daljeg vođenja Oslobođilačkog rata

2. Da sve takve snage stavi na raspoloženje i Narodno-oslobodilačkom frontu radi isprednje i podizanja razrušene zemlje i ekonomskog podizanja naroda

3. Da pri stvaranju tehničkog organizma naše zemlje i pravilnog funkcionisanja njegovog uma aktivnog učesnika, i toj potrebi od organizovanja osnovnih tehničkih jedinica na do otvorenja novog tehničkog i ekonomskog plana naše zemlje.

Inicijativna grupa smatra da se okupljanje i aktiviranje tehničkih snaga naše zemlje mora izvršiti tako da te snage ne budu mehanički akumulirane i ubačene u Narodno-oslobodilačku borbu, nego da one čine redeljivu i organsku celinu sa njome. Da bi se to postiglo, nije moguće vršiti ni samo okupljanje i aktiviranje tehničkih snaga mehaničkim putem, t.j. prostim izjavama od strane pojedinaca da žele da postanu saradnici na sprovođenju tehničkog programa Narodno-oslobodilačkog fronta. U ovim izvanredno napregnutim danima borbe protiv neprijatelja i stvaranja nove državne zajednice, inženjeri i tehničari moraju raditi pod teškim uslovima i pri tom učestiti u ovoj rad krajnji nepor i borbenost. Za takav rad potrebni su ne samo dobri stručnjaci nego još više- svežani i samoprogovni redeljubi koji su spremni da upotrebom sve svoje snage na borbu protiv neprijatelja i na podizanje i jačanje naše zemlje i snage naroda.

Na toj osnovi postavljeno okupljanje i aktiviranje naših tehničkih snaga treba i mora da se izvrši putem savasnog i odgovornog ispitivanja svakog pojedinca i njegovog učesnika prilikom Narodno-oslobodilačkom pokretu.

4. novembar 1944
Beograd

U ime Inicijativne grupe inženjera i arhitekata

[Handwritten signatures]
Z. Lj. ...
M. A. ...

Писмо иницијативне групе — први писани докуменат из рада организације инжењера и техничара после ослобођења

La lettre du groupe d'initiative — premier document écrit sur les activités de l'organisation des ingénieurs et des techniciens après la libération

Savski

ing. Vese

Фазе
оспособљавања
савског
железничког
моста

Konstrukci
pet otvera.
rešetka pr
86,70 m i
je prosta

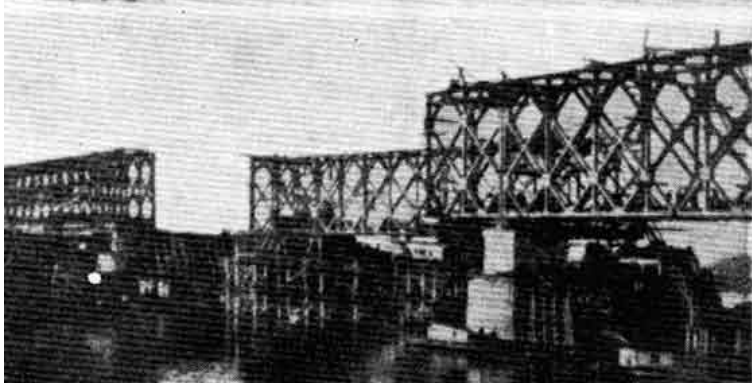
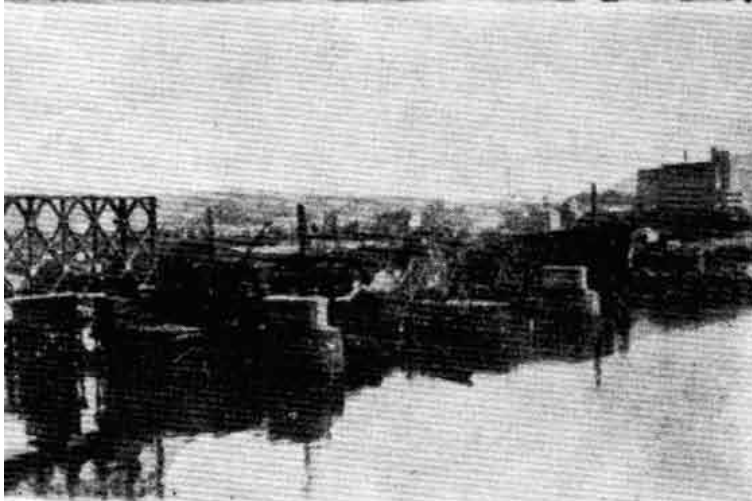
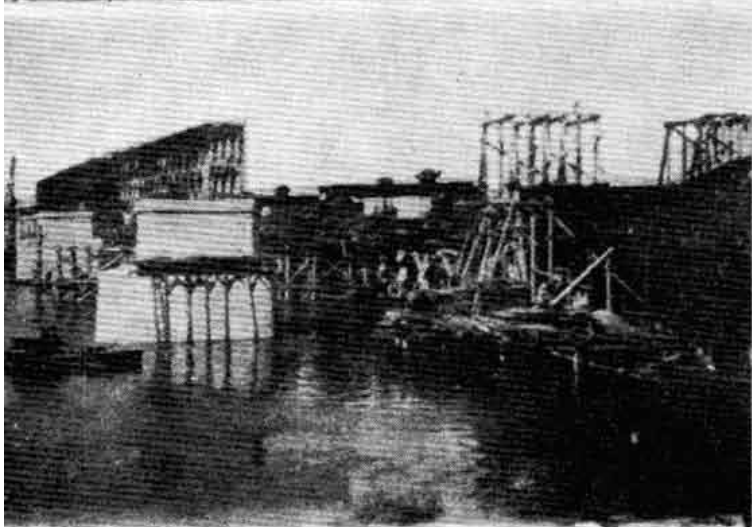
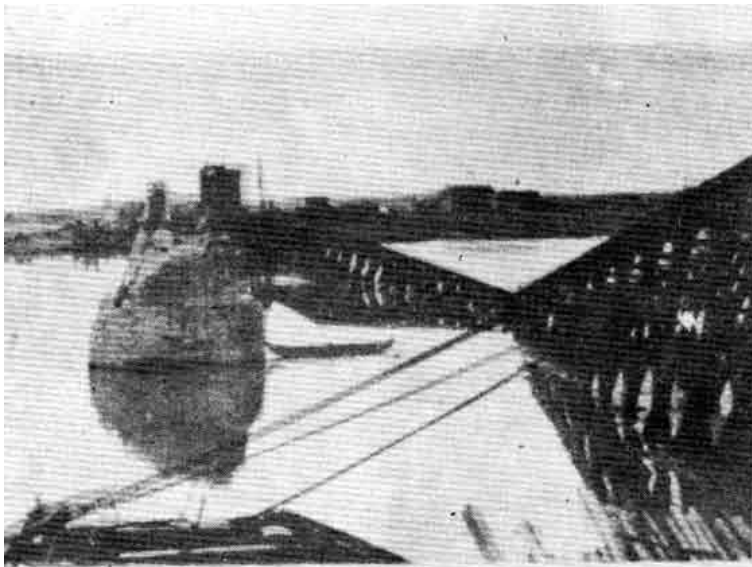
Prilikom n
u II otvor
otvoru na
bilo 6 delo
oko 99,00 m
II otvora
deo za diz
54,00 m sa
dužine oko
je ostatak
Od svih 6
su jednom
krajem na
uglavljeni
koji su tak

Dizanje po
počev od z
manjoj du
na manja s

Krajnji deo
kraju na v
drvenih šip
cija koja je
rije od drv
otvora na l
drvenih šip
ljenih rešet
rije od dr
naročito za
sa dve mo
naročito mo
pragova pr

Kako je ko
uništeni de
tirano da l
II otvoru b
po 6 m i na
rešetke; u l
polje na br
od miran

Les étapes pour la
réparation et la
mise en service du
pont ferroviaire
sur la Save

Главни одбор ЈСРНЈ донео је одлуку да се овај Савез укине а да се шест његових под-савеза формирају у самосталне савезе. Тако је постао и Савез привредно-управних и техничких установа, који је синдикално организовао највећи број инжењера и техничара Југославије. Од самог почетка свога рада Савез је преузео иницијативу да омогући стручно-научни рад инжењера и техничара и да нађе најповољније организационе форме за рад у том смислу. Отуда је Савез радио и на оснивању друштава инжењера и техничара у оквиру ЈСРНЈ. Тако је 9. XII 1945. г. одржан у Београду састанак представника инжењера и техничара свих народних република, на коме се договорило о једнообразном организовању јединствених друштава инжењера и техничара по појединим народним републикама. Постављени су и основни задаци овако организованих друштава:

- 1) стручно-научно уздизање чланства;
- 2) популарисање науке и технике и изградња стручних кадрова;
- 3) активно учествовање у економској обнови земље, као и у планској економској изградњи Федеративне Народне Републике Југославије.

Постављени задаци друштава оствари-ваће се:

- предавањима за стручњаке, као и за широке народне масе;
- стручним курсевима;
- узимањем активног учешћа у решавању проблема стручног школства (нижих, средњих и виших школа);
- издавањем стручних часописа, стручно-научних и стручно-популарних публикација, сарадњом у штампи по актуелним, стручним и привредним проблемима;
- организовањем стручних библиотека и читаоница;
- одржавањем састанака подружница и њихових стручних секција, као и одржавањем састанака инжењера и техничара појединих струка из целе земље;
- одржавањем конгреса, изложби и другог;
- помагањем народних власти у обнови и изградњи Федеративне Народне Републике Југославије и помагањем државних установа при решавању техничких проблема путем стручних савета;
- решавањем задатака које ЈСРНЈ себи постављају, а за које су позвани инжењери и техничари;

— сарађивањем на остварењу програма Народног фронта, нарочито тачке 21 — „наука и техника народу“;

— сарађивањем уопште са економским, привредним, стручним и научним друштвима у земљи и иностранству.

Јединствена друштва инжењера и техничара

То су времена бурног, брзог, револуционарног живота у свим областима друштвених активности, па и у друштвеним активностима инжењера и техничара. И док се у оквиру ЈСРНЈ наставља садржајан рад инжењера и техничара — између осталог покреће и југословенски стручни часопис „Техника“ — сагледавају се даљи задаци и зачињу нове организационе форме за њихово остваривање. Тако се већ крајем исте године, 30. XII 1945. г. одржава оснивачка скупштина друштва инжењера и техничара НР Србије. Основано је још раније ДИТ НР Македоније. Даље је оснивано друштво за друштвом, и већ 23, 24. и 25. II 1946. г. имамо састанак акционог одбора, састављеног од председника свих републичких друштава, за оснивање Савеза друштава инжењера и техничара Југославије. Овај састанак, назван конференцијом представника друштава инжењера и техничара народних република, заказао је конгрес инжењера и техничара Југославије. Од 5. до 7. маја 1946. г. одржан је у Загребу Први конгрес инжењера и техничара Југославије.

Конгрес је „у циљу обухватања свих инжењера и техничара ФНРЈ, учвршћења јединства међу њима и њиховог организационог повезивања на дјелу обнове и изградње и службе народу уопће, и на темељима братства и јединства свих народа Југославије, једногласно одлучио да се створи Савез свих друштава инжењера и техничара народних република ФНРЈ“. Он је донео резолуцију о питањима: производње, метода и стила рада, о питању кадра и наставе и питању стручне штампе. „Техника“ је постала орган СДИТЈ, а њен главни и одговорни уредник инж. Зденко Диздар.

Конгрес је завршио рад са конгресним паролама:

„И од техничког стваралачког рада зависи победа у обнови наше земље!“ „Инжењери и техничари уложиће све своје снаге у општенародне напоре за сретнију будућност ФНРЈ!“ Тако је завршена једна етапа у животу и делању организација инжењера и техничара социјалистичке Југославије.

Пређен је пут временски кратак (мањи од две године, од новембра 1944. до маја 1946), али крцат догађајима, активностима и самопрегорним радом. Тај пут је за организације инжењера и техничара револуционарни пут, раван путу којим је ишао и цео наш народ. Равноправно са осталим радним људима земље те организације, инжењери и техничари у њима, делали су као део ЈНОФ, као део ЈСРНЈ, кроз мирис барута и дим ратног пожара, кроз хаос рушевина — на издизању на ноге израњављене, порушене, опљачкане, кржаве земље. Данас, хладнокрвно оцењујући тај период, можемо закључити да је техничка интелигенција, у огромној својој већини, ухватила корак са револуционарним ходом најсвеснијих снага земље, са ходом којим је водила народе Југославије Комунистичка партија Југославије. Они су тај ход следили и као наставак напредних традиција својих организација пред сам рат. Тада су београдске организације преузимале оне младе стручне снаге — које су после 1941. године у борбу унеле себе као борце, као револуционаре. (Зато је логично да, као што рекосмо, инжењере и техничаре није требало цивилно мобилисати — они су примали задатке и обављали их преко ЈНОФ — ИАТ. Техничка интелигенција није била носилац реакционарних снага, нити је била експонент тих снага. Такве појаве су биле ређе него што би се нормално могло претпоставити). Овај период је био пребогат зрелим, оштрим и брзим акцијама, пун догађаја и неуморних напора, пун широког, људског залагања, залагања младих и старих, и седих техничара, инжењера, професора... — достојан часног признања. У садашњој оцени овога периода потребно је уочити да су те организације од самог почетка биле и стручне организације; да су биле део општенародног кретања; али су свој допринос у томе кретању чиниле најкориснијим што су правилно уочавале, истицале и кроз

праксу потврђивале — да се у револуционарним делима треба да покрену и искористе тековине науке и технике; јасно са одређеним местом техничких стручњака у томе.

Посебну пажњу заслужују све оне снажљивости, довитљивости у коришћењу знања, да се са страховито оскудним средствима, каквима се у то време једино располагало, покрену и покрећу све стваралачке и производне снаге земље. Уз податке, документа, научну грађу додајмо мало и сећања, сећања под велом двадесетпетогодишњег временског размака — нека сећања и осећања. У то време у овим организацијама је Београд, (са њим Југославија, социјалистичка Југославија) добијао дивне ликове својих грађана нарастале и у круговима техничке интелигенције. Тада су се дефинисали многи ликови грађана Београда — велики — а не много знани, велики — а тако неназивани, велики — а као такви ни себи непознати. Међу њима многи више нису живи, па да неке поменемо: инж. геодета Драгомир Андоновић, професор Београдског универзитета; инж. грађ. Кирило Савић, професор Београдског универзитета; инж. Јарослав Черни; инж. хемије Богдан Лаковић; инж. грађ. Спира Бошковић; арх. Вера Стојановић, инж. хем. Наталија Бајић; техн. грађ. Ивица Станоје; арх. Никола Добровић, проф. Београдског универзитета, академик. Ово, и још шире, помињање треба чинити и зато што о већини, о њиховом раду у оно време, нема много докумената, записа, што су знања и сећања још живих њихових другова и сарадника ти документи.

А они су радили јер су дубоко веровали и желели да раде, јер су све што су чинили сматрали нормалним и потребним, обичним радом, њиховим личним и стручним скромним доприносом. Највише њих је радило без звања, титула, функција, без записа и потписа.

ЛИТЕРАТУРА:

Проглас централне управе Савеза службеника привредно управних и техничких установа Југославије.

Проглас редакције часописа „Техника“.

Јединствени НОФ инжењера и техничара у Београду; „Техника“ бр. 1/1946. године.

Арх. Б. Стојановић, О оснивању друштва инжењера и техничара; „Техника“ бр. 2/1946. године.

Инг. арх. Братислав Стојановић, Организације инжењера и техничара у социјалистичкој Југославији I, II; „Техника“ бр. 7/1961.

L'ORGANISATION DES INGÉNIEURS ET DES TECHNICIEN DE BELGRADE

Arch Bratislav Stojanović

L'union des ingénieurs, des architectes et des techniciens dans le cadre du Front National de la Libération fut créé à Belgrade en novembre 1944. Ce fut la première organisation des ingénieurs et des techniciens en Yougoslavie libre. Les buts que se proposait cette organisation furent:

1. de mettre à la disposition de l'Armée de la libération nationale tous les cadres techniques, patriotiques et dévoués pour continuer la guerre de la libération nationale;

2. de mettre à la disposition du Front de la libération nationale ces cadres afin qu'ils s'engagent dans la reconstruction du pays dévasté et le relèvement de l'économie du peuple;

3. de participer activement à la création de l'organisme technique de notre pays et son fonctionnement légal depuis l'organisation d'unités techniques essentielles jusqu'à la réalisation du nouveau plan technique et économique de notre pays.

4. d'assister les ingénieurs et les techniciens dans leur formation et leur perfectionnement professionnel.

Dans la réalisation de ces buts les ingénieurs et les techniciens prirent une part active: dans les luttes pour la libération du pays; dans les brigades spécialisées du génie travaillant à la reconstruction des ponts, des routes et d'autres

objectifs importants; ils formèrent également de nombreuses équipes d'experts pour la reconstruction de Belgrade et d'autres villes etc.

A partir du mois de mai 1945 jusqu'au mois de mai 1946 ces organisations travaillaient et tant que sections spécialisées de la YSRNY. C'est dans ce cadre que furent formées les associations des ingénieurs et des techniciens dans les républiques. Le Premier congrès des ingénieurs et des techniciens de Yougoslavie fut tenu à Zagreb du 5 au 7 mai 1946. C'est à ce congrès que fut créé l'Alliance des Associations des ingénieurs et des techniciens des républiques populaires de la RF de Yougoslavie. Ainsi s'achève la première phase de l'activité des organisations des ingénieurs et des techniciens.

Au cours de cette période les ingénieurs et les techniciens de Belgrade participèrent à titre égal avec tous les travailleurs du pays aux activités menées dans le cadre du Front National de la libération yougoslave dans le but de relever et de reconstruire le pays dévasté, pillé et ensanglanté. Dans cette reconstruction, continuat dans la voie des traditions positives de leurs anciennes organisations professionnelles, ils créèrent de nouvelles organisations et de nouvelles associations des ingénieurs et des techniciens, toujours fidèles à l'idée de la fraternité et de l'unité des peuples yougoslaves.

